

RAMON DE MUR,
PINTOR RESIDENT
A TÀRREGA,
AUTOR DEL RETAULE
DE SANTA MARIA
DE L'ESGLÉSIA
PARROQUIAL
DE GRANYENA
DE SEGARRA (1417)

Per Josep M. Llobet i Portella

5

0. Introducció

L'ORGANITZACIÓ dels arxius a les nostres comarques ha fet que cada vegada sigui més fàcil la consulta del conjunt de textos documentals que la nostra societat ha anat produint al pas dels segles.

Una conseqüència d'aquest avanç en l'aplicació de l'arxivística, ha estat la localització de documents que poden aportar alguna notícia interessant dins el camp de la història de l'art, ja sigui com a complement a les dades de peces conegudes o, fins i tot, ampliant l'àmbit del saber amb l'aparició de textos que facin referència a alguna obra de la qual no se'n tenia coneixement¹.

Aquesta última circumstància creiem que es dona en el cas del document que oferim a l'Apèndix. En efecte, es tracta del contracte establert entre els jurats de Granyena i el pintor Ramon de Mur amb la finalitat que aquest últim pintés el retaule de l'altar major de l'església parroquial de la dita població, obra que hem trobat mencionada en els estudis portats a cap sobre la producció de l'artista esmentat².

Cal dir, però, que el mèrit de la localització d'aquest contracte es deu a mossèn Antoni Bach, director fins fa poc temps de l'Arxiu Diocesà de Solsona, que, després de donar-ne una breu notícia en una publicació sobre Granyena³, ens facilità amablement una fotocòpia del document, cosa que li agraïm⁴.

Sigui, doncs, l'objectiu d'aquest treball fer arribar al lector un nou text documental, acompanyat d'alguns comentaris, que vingui a contribuir, en alguna manera, a una millor coneixença de l'obra del pintor Ramon de Mur, que tan llarga estada va fer a la vila de Tàrraga.

1. Ramon de Mur i la seva producció artística

Ramon de Mur, fill d'un fuster del mateix nom establert a Tarragona, el trobem domiciliat a Tàrraga durant les primeres dècades del segle XV, població on devia tenir instal·lat el seu taller. Vers l'any 1432, sembla que es traslladà a Montblanc, ja que en un document del dit any el pintor consta com a habitant d'aquesta vila. Hom creu que morí cap a l'any 1435⁵.

Durant la seva estada a Tàrraga, Ramon de Mur elaborà la major part de les seves obres conegudes; totes elles són retaules que anaven destinats a diverses poblacions properes al seu lloc de residència. La producció artística atribuïda a Ramon de Mur la podríem resumir de la forma següent⁶:

1402-1412. Retaule major de l'església parroquial de Guimerà.

1412. Retaule de Santa Llúcia de l'església parroquial de Santa Coloma de Queralt.

1420-1421. Retaule de Sant Pere de l'església parroquial de Vinaixa.

1421 o abans. Retaule d'en Arbonès de Verdú.

1421-1422. Retaule de Sant Miquel, de la Guàrdia Lada.

1432. Contractació del retaule dels Sants Joans per a l'església parroquial de Vinaixa, el qual, possiblement, fou realitzat per Bernat Martorell.

?. Retaule de la Verge de la Llet de l'església parroquial de Cervera.

2. Granyena: la població i l'església parroquial

La vila de Granyena, situada a una vintena de quilòmetres de Tàrraga, es troba emplaçada al damunt d'un tossal des del qual es pot contemplar una bona part de la comarca de la Segarra. Aquesta població, antigament, posseïa una muralla defensiva, però durant l'edat moderna algunes edificacions



Vista de la façana de l'actual església de Granyena (Foto: Gendre)

es construïren fora del recinte medieval, tendència que ha perdurat fins als nostres dies. Durant la primera meitat del segle XV, el nombre de famílies que vivien a Granyena devia ultrapassar el mig centenar⁷.

Des de mitjan segle XII, fou senyoria de l'orde del Temple, que hi fundà una comanda i engrandí el castell, convertint-lo en una important fortalesa. Quan, durant els primers anys del segle XIV, aquesta institució religioso-militar fou suprimida, la senyoria passà a l'orde de Sant Joan de Jerusalem, el qual també hi establí una comanda que tingué gairebé sempre comanadors propis fins a l'any 1832⁸.

A la part més elevada del tossal s'hi troben les restes del castell i, en un pla inferior, hi ha l'església parroquial de Santa Maria. Aquest temple, que fou bastit durant els últims decennis del segle XVIII i primers anys del XIX, és una gran construcció d'estil neoclàssic que no mostra cap estructura de l'edifici anterior⁹.

De la disposició que pogué tenir l'església parroquial en el segle XV, poca cosa en sabem. L'altar major estava dedicat a Santa Maria, nom que també portava una confraria de fidels documentada a partir de mitjan segle XIV. Altres altars eren els de Sant Joan Baptista, Sant Joan Evangelista, Sant Jaume i Sant Mateu, tots els quals tenien fundat algun benefici¹⁰.

3. El retaule de Ramon de Mur

Tota la informació que coneixem sobre el retaule de Granyena que es comprometé a pintar, l'any 1416, el pintor Ramon de Mur, ens ve donada pel text del contracte de la dita obra.

Segons aquest document notarial, datat a Granyena l'onze d'octubre del dit any, aquell dia es convingué, entre Nicolau Ferrer, Bernat Miró, Joan Juncós i Joan Mir, jurats aquell any del lloc de Granyena, d'una part, i Ramon de Mur, pintor de la vila de Tàrrrega, de l'altra part, que aquest últim pintaria un retaule de guix que es trobava situat sobre l'altar major de l'església parroquial del dit lloc de Granyena.

El retaule estaria format per vuit històries o escenes, segons la traça feta sobre un full de paper que el pintor havia ja elaborat. Hem de suposar que aquestes escenes farien referència a santa Maria, ja que aquesta era l'advocació de l'església.

L'artista havia de pintar tot el retaule i embellir els àngels i dosserets del sagrari, que ja havia estat obrat. Els colors predominants serien l'atzur d'Acre (blau celest) i el daurat; aquest últim es faria servir, especialment, en els cabells de les figures, les diademes i les estrelles.

El retaule mostraria el senyal de l'orde de l'Hospital o Sant Joan de Jerusalem, que com sabem posseïa la senyoria de la població, i el de Granyena. Hem de suposar, doncs, que l'orde militar i la universitat, foren les institucions que costejaren el retaule.

El preu de l'obra es fixà en 40 florins, que serien satisfets de la forma següent: 10 quan el retaule es trobés traçat, 10 més quan el treball estés a mig fer i els 20 restants el dia de Tots Sants, o sigui l'u de novembre de 1417. A més, es facilitaria al pintor la fusta suficient per muntar la bastida necessària per a la realització de l'obra.

Encara que el retaule es contractà el dia 11 d'octubre de 1416, no s'havia de començar a pintar fins al 17 de gener de 1417, festa de sant Antoni. La data d'acabament de l'obra seria el dia 11 d'abril del dit any, festivitats de Pasqua de Resurrecció, cosa que permetia al pintor de disposar d'uns tres mesos per a l'execució del treball.

Actuaren com a testimonis de l'acte notarial en què foren establerts els pactes Joan Segarra, monge de Santes Creus, Joan Saportella, donzell, senyor de la Torre de Saportella¹¹, i Guillem Vila, del Mas de Bondia¹².

La importància del retaule de Granyena la podem deduir de l'import en què es valorà: 40 florins, una suma elevada si la comparem amb el preu d'altres retaules pintats pel mateix artista. Sabem que el de la Guàrdia Lada costà 33 florins i el de Sant Pere de Vinaixa només en valgué 27.

La circumstància que el retaule de Granyena es pintés sobre guix i no sobre fusta, com era habitual, ha fet molt difícil que s'hagi pogut conservar cap fragment d'aquesta obra. Malgrat això, almenys te-

nim el contracte com un més dels testimonis de la producció artística d'aquell gran pintor del primer terç del segle XV, establert molts anys a Tàrraga, que fou Ramon de Mur.

4. Conclusions

Tot el que portem dit anteriorment, ens permet formular les conclusions següents:

— Al conjunt d'obres conegudes del pintor Ramon de Mur, cal afegir-hi un nou retaule: el de Santa Maria, el qual estava situat a l'altar major de l'església parroquial de Granyena.

— No coneixem altres notícies de la dita obra que les que proporciona el contracte que publiquem a l'Apèndix.

— El retaule, contractat el dia 11 d'octubre de 1416, s'havia de pintar en un termini de temps comprès entre el 17 de gener de 1417 i el dia 11 d'abril del mateix any; per tant, l'artista disposava d'uns tres mesos.

— L'obra calia que portés el senyal de l'orde de l'Hospital i el de la universitat de Granyena, institucions que, possiblement, la costejaren.

— El preu del retaule s'establí en 40 florins, quantitat que havia de ser satisfeta en tres pagaments.

— Aquesta suma és superior als imports dels retaules de la Guàrdia Lada i Sant Pere de Vinaixa, cosa que pot indicar la importància de l'obra.

APÈNDIX

1416, octubre, 11, Granyena.

Pactes establerts entre els jurats de Granyena i Ramon de Mur, pintor domiciliat a Tàrrega, segons els quals aquest últim es comprometia a pintar el retaule de l'altar major de l'església parroquial de Granyena.

Arxiu Diocesà de Solsona, Granyena, vol. 36, f. 144 v.

Actum est hoc in loco de Granyena, die XI octobris anno CCCCº XVIº

Sots les formes, maneres, condicions e capitols daval scrits és stat comprès entre los honrats en Nicolau Ferrer, Bernat Miró, Johan Juncós e Johan Mir, jurats l'anyn present del loch de Granyena, de una part, e l'onrat en Ramon de Mur, pintor de la vila de Tàrrega, d'altra part, que lo dit pintor face o pint lo retaule de guix que és sobre l'altar major de la sglésia parroquial del dit loch de Granyena.

Primerament és emprès entre los dits honrats jurats e lo dit pintor que ell bé e lealment, ab bones colós e ab bon aur e fi e ab de bon azur d'Agre, ell obrarà lo dit retaule, exceptat lo tabernacle del Cors de Ihesuchrist, ab los àngels e tabernacles, que sol los afaytarà.

Ítem, que farà en lo dit retaule uyt istòries, segons és traçat per ell en I fuyll de paper, emperò que los mantels de la verge Maria, la honaurà en sa instòria, sien de azur d'Agre texelat d'aur e en tot loch hon hage mester azur sie d'Acre e daurar totes les diademes.

Ítem, de totes les figures del tabernacle.

Ítem, que tots los spays de les puntes sien de azur d'Acre, ab steles d'aur fi per lo camp, e al cap senyal del spital e de la vila.

Ítem, que hage a daurar les spigues de cascun costat del retaule e los caps e los cabels d'aur de dues cares d'òmens, que y haie de daurar lo redon de la fillyola de cap a cap e les finestres de atzur d'Agre.

Ítem, la casa de la Maria sie de azur d'Agre ab steles d'aur per lo camper e los pinnacles del costat de la Maria d'aur.

Ítem, la creu sobre la Maria d'aur e lo rodon de mix vert e la cara que y és, que los cabels sien d'or, e que y face als costats de la creu la Maria e lo Johan.

Ítem, lo gardapols sobirà lo camp de azur e les fullyes de colós fines e divisades e les flos d'aur fi.

Ítem, los arxets e rampans de les cases de les istòries que sien de bones colós e fines, segons l'obra requer.

Ítem, que los dits honrats jurats daran per preu del dit retaula al dit Ramon de Mur, pintor, quaranta florins d'or d'Aragó de bon pes, pagadós decontinent que hage traçat lo dit retaule deu florins e deu com sie mix fet lo dit retaule e los vint florins a la festa de Omnium Sanctorum del anyn de MCCCCXVII, e que aquels li daran sens totes mesions e dampnatges en los termes demunt dits, e si no u fegen que fosen encorreguts en pena del terz en aquela, etc.

Ítem, que sien daurats los rampans que són de guix entrecalyats damunt lo cap de la ymaya de santa Maria embotida.

Ítem, que hage a començar a pintar a la festa de sant Anthoni de janer primer vinent e acabat perfectament a la festa de Pasca Resurrecció de nostre Senyor, a costum de bon pintor, axí de colós com d'aur com de fayçons de figures, etc.

Ítem volgueren les dites parts, etc.

60

Ítem, que totes les parts demunt dites obligaren la uns als altres, ço és, los dits jurats tots lurs béns propis e de tota la universitat e dels singulars d'aquela, e lo dit pintor tots sos béns, e juraren cascuna de les parts, etc.

Ítem, que li daran fusta a fer la bastida necesària, axí d'arbles com de posts, dicitur largo modo, etc.

Testes huius rei sunt venerabilis frater Iohannes Segarra, monachus Sanctarum Crucum, Iohannes Çaportela, domicellus, dominus de la Torra d'en Portela, e Guillem Vila, del Mas de Bondia.

NOTES

1. Un d'aquests estudis sobre activitats artístiques basat en dades d'arxiu: LLOBET I PORTELLA, Josep M., «L'escultor Fèlix Ribes, fill de Piera i domiciliat a Tàrrega, autor del retaule de la capella de la Paeria de Cervera (1705)», *Urtx*, 1 (1989), pp. 67-74.
2. Un treball recent que dona una visió global de la producció artística de Ramon de Mur: DUCH I MAS, Joan, «Ramon de Mur, amb taller a Tàrrega, autor del retaule de Guimerà (s. XV)», *Recerques Terres de Ponent*, VIII (1985), pp. 3-20.
3. BACH I RIU, Antoni, *Un poble de la Segarra. Granyena*, Solsona, Arxiu Diocesà, 1980, p. 39.
4. Manifestem, també, la nostra reconeixença per les atencions rebudes de Mn. Enric Bartrina, actual director de l'Arxiu Diocesà de Solsona.
5. DUCH, «Ramon de Mur...», pp. 5-6.
6. DUCH, «Ramon de Mur...», pp. 11-12.
7. Més informació a BACH I RIU, Antoni, «Granyena de Segarra», *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, vol. 9, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1983, pp. 94-96.
8. Sobre aquests ordes militars: MIRET Y SANS, Joaquim, *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya*, Barcelona, Casa Provincial de Caritat, 1910.
9. BACH, «Granyena de Segarra», p. 95.
10. BACH, *Un poble de la Segarra. Granyena*, pp. 38-40.
11. Els Saportella, posteriorment, foren senyors de la Curullada, la Torre i Tordera. Vegeu: LLOBET I PORTELLA, Josep M., «Resum d'història de Tordera», *Tordera. Història i vida d'un poble de la Segarra*, Tordera, Antics veïns de la Pedania, 1984, pp. 19-37.
12. El Mas de Bondia formava part de la comanda hospitalària de Granyena.